

Pre-mortem Wet toekomst pensioenen

De Wet toekomst pensioenen biedt kansen. Maar voor een optimale transitie is het goed om ook stil te staan bij de risico's, waar kan het misgaan? Met een 'pre-mortem' analyse bedenk je dat vooraf. Zodat je tijdig maatregelen kan nemen om een traject tot een succes te maken. Ook als niet alles loopt zoals vooraf gepland.

Ik heb zo'n gedachtenexperiment gedaan. Vanuit het perspectief van de deelnemer, het pensioenfonds en de uitvoeringsorganisatie. Op korte en langere termijn. Ik zie daarbij mogelijke maatregelen op 4 vlakken. Geef handelingsperspectief bij invaren, meer tijd voor transitie, haal inconsistenties uit de wet, en kijk nog eens naar de veronderstellingen in de verplichte rekenmodellen. Voor een grotere kans op succes.

Pre-mortem in 3 minuten uitgelegd door Nobelprijswinnaar Kahneman, klik [hier](#)

[#deelnemersvoorop](#) [#dekrachtvaneenvoud](#)

Pensioen is er voor de deelnemers. Waar kunnen zij tegenaan lopen in 2024?

- Mevrouw A van 82 jaar krijgt een brief. "Het pensioenstelsel verandert. Uw vaste uitkering zetten we om naar een variabele uitkering." Deze mevrouw schrikt. Die nieuwe wet was toch niet op haar van toepassing? Zij is immers al met pensioen.
- Mevrouw A belt direct een helpdesk. Net als 1% van alle gepensioneerden. Die blijkt onbereikbaar, want zij kunnen zoveel vragen niet aan. Hoe zit mevrouw A er nu bij?
- Het pensioen van mevrouw A blijkt omgezet. Ze zit in een solidaire regeling. Ze had geen inspraak. Haar uitkering beweegt voortaan mee met de beurs. Dat jaar gaat de beurs flink onderuit. De uitkering is het jaar daarna direct lager. Stress. Kan zij haar vaste lasten nog wel betalen?
- Mevrouw B is 76 jaar. Zij zit in een flexibele regeling. Bij de omzetting moet ze zelf kiezen tussen een variabele uitkering of een vaste uitkering. Zij wil graag een vaste uitkering. Samen met haar zoon gaat ze op zoek naar een vaste uitkering. Maar er blijkt in de markt helemaal geen aanbod te zijn voor 75-plussers. De voorgehouden keuze bestaat in de praktijk dus niet. Ook mevrouw B belt naar de helpdesk...
- Meneer C van 68 kon wel kiezen voor een vaste uitkering. Zijn pensioen gaat naar de verzekeraar van zijn keuze. Maar door andere betaaldata bij die verzekeraar zit hij de eerste maand zonder inkomen. Hij kan zijn huur die maand niet betalen en komt meteen in de schulden.

Mogelijke oplossingen: 1) zorg voor een publiekscampagne over invaren 2) geef meer tijd voor de transitie en goede begeleiding van deelnemers, 3) geef deelnemers handelingsperspectief, biedt bij invaren de keuze tussen een vaste en variabele uitkering en 4) maak hiertoe een gedeeltelijke carve-out mogelijk, zodat je die individuele keuze efficiënt en beheersbaar kan vormgeven ([motie 36067 118](#))

Het perspectief van pensioenfondsen: inconsistente en belemmerende wetgeving

De wetgeving is dankzij verschillende amendementen gewijzigd. Maar daarbij zijn er helaas ook inconsistenties en onduidelijkheden ontstaan. Ook zijn er wettelijke belemmeringen, bijvoorbeeld:

- Pensioenfonds D wil financiële schokken spreiden in de tijd. Met voor iedere gepensioneerde een gelijke aanpassing van de uitkering. Maar door wettelijke restricties op het projectierendement en het verwachte verloop van uitkeringen kan dit mogelijk toch weer niet. Een inconsistentie.
- Pensioenfonds E ziet dat reeds gepensioneerden met een voorkeur voor een vaste uitkering niet op individuele basis terecht kunnen bij een verzekeraar. Het fonds wil deelnemers helpen. Het fonds wil hier collectieve afspraken over maken met een verzekeraar. Maar dat mag niet van de toezichthouder AFM vanwege belemmerende wetgeving.
- Pensioenfonds F kan niet invaren volgens de wet. Het fonds is namelijk gesloten en er is geen werkgever meer. Pensioenfonds F blijft zo onder de huidige FTK-wetgeving. Terwijl we juist van die wetgeving afstappen omdat die niet goed functioneert.

Mogelijke oplossingen: 5) Ga nog eens met een stofkam door de wetgeving en haal inconsistenties en belemmeringen er zo snel mogelijk uit, zet het belang van deelnemers daarbij voorop. 6) Moderniseer ook het huidige FTK.

Het perspectief van een uitvoeringsorganisatie: te korte tijdslijnen

De tijdslijnen voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel zijn heel héél kort. Op 1/1/2027 moeten immers alle pensioenen over zijn. En het is een enorme en complexe klus waarbij er veel samenkomt bij de uitvoeringsorganisaties. Dat vraagt om optimale timing en samenwerking tussen heel veel betrokken partijen om deze tijdslijnen te halen:

- De wetgever moet daarvoor snel definitieve en consistente wet- en regelgeving afronden.
- Werkgevers, vakorganisaties, medezeggenschapsorganen, alle pensioenfondsorganen en de gepensioneerden-en slapersverenigingen moeten daarna snel en gemoedelijk op één lijn zitten.
- Toezichthouders DNB en AFM moeten vervolgens heel snel de plannen goedkeuren.
- De datakwaliteit moet op orde zijn. Administratie en vermogensbeheer moeten vervolgens alles volgens plan kunnen implementeren en systemen op elkaar aansluiten.
- En ook instanties als het UWV moeten tijdig en correct nieuwe gegevens leveren.

Één hobbel in dit traject heeft al snel grote gevolgen voor de tijdslijnen.

- De eerste groep pensioenfondsen moeten echt op 1/1/2025 overstappen. Sommige uitvoeringsorganisaties hebben namelijk wel 40 pensioenfondsen in hun administratie. Een zeer strakke planning is vereist: er kunnen bijvoorbeeld maximaal 15 fondsen over in 2025, maximaal 15 in 2026 en maximaal 10 op de uiterste datum 1/1/2027. Als het voor één fonds om wat voor een reden dan ook niet lukt om de planning te halen, dan kan de hele transitie bij die pensioenuitvoeringsorganisatie vastlopen. Met alle gevolgen van dien.
- Als de transitie niet op tijd lukt, kan in het ergste geval het hele pensioenvermogen fiscaal worden belast. Dit risico ligt bij de deelnemers. En dat is meer dan onwenselijk.

Mogelijke oplossingen: 7) Geef meer tijd voor een verantwoorde transitie en pas de tijdslijnen nu al aan.

Het perspectief op lange termijn van deelnemers: ‘Wat is er in 2043 terecht gekomen van de beloftes?’

Tot slot kijk ik wat verder vooruit. Soms lees ik dat de kracht van de wet is dat we straks geen beloftes meer doen. Maar met de nieuwe wet worden juist grotere beloftes gedaan op basis van complexe rekenmodellen.

- Belofte: hogere pensioenen Jongeren krijgen een veel hoger verwacht pensioen volgens berekeningen uit het voorgeschreven economisch model. Maar het onderliggende model gaat uit van 9% verwacht aandelenrendement en 5% rente. Deze optimistische veronderstellingen leveren in de praktijk naar verwachting lagere premies en hogere beloftes op. Maar op termijn is er ook een fors risico op een tegenvallend pensioen.
- Belofte: compensatie De middengroep ‘40-55 jarigen’ krijgt een lagere premie-inleg vanwege hun leeftijd. Maar vanwege de voorgeschreven berekeningswijze, lijkt er bij invaren nauwelijks compensatie nodig. De berekening gaat er namelijk vanuit dat onder het huidige stelsel enorme buffers (tot wel 3000% dekkingsgraad) blijven staan die niemand toekomen als gevolg van fiscale beperking. In het nieuwe stelsel delen we wel al het aanwezige geld toe. Hierdoor komen de nieuwe pensioenen in die vergelijkingsberekeningen per definitie veel hoger uit. Hierdoor wordt er in verwachting niet of nauwelijks gecompenseerd, met risico op tegenvallend pensioen.
- Belofte: koopkracht Gepensioneerden krijgen naar verwachting een pensioen dat jaarlijks circa 1% stijgt. Bij een verwachte inflatie van 2% is dit misschien nog redelijk. Maar stel de inflatie gaat langere tijd naar 3% of 4%. Dan gaat de koopkracht waarschijnlijk hard onderuit. Het nieuwe stelsel is namelijk weer *nominaal* ingericht en de risicovrije rekenrente speelt hierbij weer een dominante rol. Pensioen beweegt bovendien jaarlijks direct mee met elke rente- en aandelenbeweging. Dit stimuleert heel voorzichtig beleggen en ontmoedigt bescherming tegen inflatierisico.
- Belofte: solidariteit Alle ex ante herverdeling is uitgesloten behalve via de solidariteits- of risicodelingsreserve. Die reserve wordt in verwachting heel klein: circa 3% of 5% van het totale pensioenvermogen. Hoeveel bescherming tegen pech-situaties kan je hiervan verwachten?

Mogelijke oplossingen: 8) Maak de doorrekeningen voor premie, doelstelling en compensatie minder complex. Dat kan door deterministische economische doorrekeningen voor te schrijven. Zodat de aannames transparant zijn en de uitkomsten goed te interpreteren. Dit maakt het risico op (te) lage premies, (te) lage compensaties en te hoge pensioenverwachtingen kleiner. 9) Verstevig de solidariteit door nominale sturing in de uitkeringsfase los te laten.

Conclusie: pas wetgeving aan, pas modelgebruik aan, geef extra (transitie)tijd

Pensioen is in de basis vrij eenvoudig. Pensioen bestaat uit premie plus beleggingsrendement. Zowel in het huidige stelsel als in het nieuwe. Hoogover bezien, is er in het nieuwe stelsel gekozen voor een hogere rekenrente en 'slimmere' bufferinzet. Vrijwel eenzelfde resultaat kan je volgens mij bereiken met relatief kleine aanpassingen binnen de huidige wetgeving, maar hier is met de Wet toekomst pensioenen niet voor gekozen. We staan daarmee aan de vooravond van een grote transitie.

Als alles van een leien dakje gaat in de uitvoering, vrijwel alle deelnemers direct tevreden zijn en de economie in de toekomst meezit, kan de Wet toekomst pensioen tot mooie uitkomsten leiden. Maar de pre-mortem analyse laat zien dat er maar iets kleins hoeft te gebeuren en het dan goed kan mislopen. Mijn advies is dan ook om de wetgeving op punten aan te passen, zodat de transitie een grotere kans heeft op succes. Concreet denk ik aan de volgende oplossingsrichtingen:

- 1) Zorg voor een publiekscampagne over invaren
- 2) Geef meer tijd voor de transitie en goede begeleiding van deelnemers
- 3) Geef deelnemers bij invaren de keuze tussen een vaste en variabele uitkering
- 4) Maak een gedeeltelijke carve-out mogelijk (motie 36067 118)
- 5) Haal inconsistenties en belemmeringen zo snel mogelijk uit de wet
- 6) Moderniseer het huidige FTK
- 7) Geef meer tijd voor een verantwoorde transitie
- 8) Bezie nogmaals het modelgebruik en de aannames voor de voorgeschreven premie, doelstelling en compensatieberekeningen
- 9) Verstevig de solidariteit door nominale sturing in de uitkeringsfase los te laten.

Ik realiseer me dat aanpassingen van de wetgeving tijd kosten. Maar is het nu nog nodig om echt te haasten met deze wet? Natuurlijk is duidelijkheid van belang voor de pensioensector. Maar tegelijkertijd staan pensioenfondsen er nu beter voor dan enkele jaren geleden. De druk is daarom minder hoog. In de tussentijd behoeft het FTK wel wat aanpassing, net als afgelopen jaren. Het is sowieso belangrijk om het FTK te moderniseren. Want ook met de Wet toekomst pensioenen blijven er genoeg fondsen en deelnemers achter in het FTK.

Stel dat de wet nu al op 1 juli 2023 ingaat. Dan is mijn oproep aan de wetgever en toezichthouders om vergaand mee te denken. Haal heel snel inconsistenties en belemmeringen uit de wet. Handel in de geest van de wet. Focus daarbij niet op details, maar op de essentie. Met het belang van de deelnemers voorop. Alle risico's liggen immers bij hen. En geef de sector extra transitietijd.